

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
«ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΗ ΝΕΟΛΑΙΑ»
ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΪΧΟΡΝ¹

Ἀπὸ ὅλες τὶς ἐφαρμογὲς τῆς ψυχανάλυσης καμμία δὲν ἔτυχε μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος, καμμία δὲν ἤγειρε περισσότερες ἐλπίδες καὶ συνεπῶς δὲν προσεῖλκυσε τόσους ἱκανοὺς συνεργάτες ἀπ' ὅ,τι [ἡ ἐφαρμογὴ τῆς] στὴν θεωρία καὶ πράξη τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν. Αὐτὸ εἶναι εὐκόλως κατανοητό. Τὸ παιδί κατέστη κύριο ἀντικείμενο τῆς ψυχαναλυτικῆς ἔρευνας· ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοια διεδέχθη τὸν νευρωτικό, μὲ τὸν ὁποῖον [ἡ ψυχανάλυση] ξεκίνησε τὸ ἔργο τῆς. Ἡ ἀνάλυση ἀνέδειξε τὸ παιδί —τὸ ὁποῖο ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ἐλαχίστως ἀλλοιωμένο— ἐντὸς τοῦ ἀσθενοῦς (ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐντὸς τοῦ ὄνειροπόλου καὶ τοῦ καλλιτέχνη), ἔριξε φῶς στὶς ἐνορμητικὲς δυνάμεις καὶ στὶς τάσεις οἱ ὁποῖες εὐθύνονται γιὰ τὴν χαρακτηριστικὴ διαμόρφωση τῆς παιδικῆς φύσεως καὶ παρακολούθησε τοὺς δρόμους τῆς ἐξέλιξης οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦν ἀπὸ αὐτὴν [τὴν παιδικὴ φύση] πρὸς τὴν ὠριμότητα τοῦ ἐνηλίκου. Δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς ξαφνιάζει ἐπομένως τὸ γεγονός ὅτι ἐν καιρῷ ἐγεννήθη καὶ ἡ προσδοκία πῶς ἡ κοπιώδης ψυ-

¹. [Αὐγούστου Ἄιχορν, *Verwahrloste Jugend. Die Psychoanalyse in der Fürsorgeerziehung* (Ἐγκαταλελειμμένη νεολαία. Ἡ ψυχανάλυση στὴν ἀγωγή τῆς μέριμνας), Internationaler Psychoanalytischer Verlag, Βιέννη 1925, σσ. 5-6. Ὁ Αὐγούστος Ἄιχορν (1878-1949) ἦταν Αὐστριακὸς παιδαγωγὸς καὶ ψυχαναλυτής].

χαναλυτική ένασχόληση με τὸ παιδί θὰ μπορέσει νὰ ἀποβεῖ πολύτιμη γιὰ τὴν παιδαγωγικὴ δραστηριότητα, ἢ ὁποῖα θέλει νὰ κατευθύνει, νὰ ἐνισχύσει καὶ νὰ προστατεύσει τὸ παιδί ἀπὸ πλάνες κατὰ τὴν πορεία του πρὸς τὴν ὠριμότητα.

Τὸ προσωπικό μου μερίδιο σὲ αὐτὴν τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ψυχανάλυσης ἦταν μηδαμινό. Εἶχα ἀπὸ πολὺ νωρὶς υἱοθετήσει τὸ πνευματῶδες περὶ τῶν τριῶν ἀδυνάτων ἐπαγγελημάτων — τὰ ὁποῖα εἶναι: ἀγωγή [καθηγητῆς], θεραπεία [γιατρός], διακυβέρνηση [πολιτικός]— καὶ ἀπορροφήθηκα σὲ ἕναν ἐπαρκῆ βαθμὸ ἀπὸ τὴν δεύτερη ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν ἀποστολῶν. Αὐτὸ ὅμως δὲν μὲ ἐμποδίζει νὰ ἀναγνωρίσω τὴν ὑψηλὴ κοινωνικὴ ἀξία τὴν ὁποῖα δικαιούται νὰ διεκδικήσει τὸ ἔργο τῶν φίλων μου παιδαγωγῶν.

Τὸ συγκεκριμένο βιβλίο τοῦ προέδρου Αὐγ. Ἄιχορν ἀσχολεῖται μὲ μία ἐπὶ μέρους πτυχή τοῦ μεγάλου προβλήματος, μὲ τὸν παιδαγωγικὸ ἐπηρεασμὸ τῶν ἐγκαταλελειμμένων νεαρῶν. Ὁ συγγραφέας εἶχε διατελέσει γιὰ πολλὰ χρόνια ὑπηρεσιακὸς παράγοντας —κατέχοντας τὴν θέση τοῦ διευθυντοῦ δημοτικῶν ἰδρυμάτων μερίμνης— προτοῦ ἔλθει σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ψυχανάλυση. Ἡ συμπεριφορὰ του ἔναντι τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ὑπὸ περίθαλψη ἐπήγαζε ἐκ τῆς θερμῆς του συμμετοχῆς στὸ πεπρωμένο αὐτῶν τῶν δυστυχησμένων καὶ κατευθύνθηκε ὀρθῶς ἀπὸ μία διαισθητικὴ κατανόηση τῶν ψυχικῶν τους ἀναγκῶν. Πρακτικὰ ἡ ψυχανάλυση μποροῦσε νὰ τὸν διδάξει ἐλάχιστα πιά κάτι τὸ καινούργιο· τοῦ προσέφερε ὅμως τὴν σαφῆ θεωρητικὴ ἀντίληψη τοῦ εὐλόγου τῶν ἐνεργειῶν του καὶ τὸν κατέστησε ἱκανὸ νὰ μπορεῖ νὰ αἰτιολογήσει τίς ἐνέργειες αὐτὲς καὶ σὲ ἄλλους.

Δὲν μποροῦμε νὰ προϋποθέσουμε αὐτὸ τὸ χάρισμα τῆς διαισθητικῆς κατανόησης σὲ κάθε παιδαγωγό. Ἐκ τῶν ἐμπειριῶν καὶ ἐπιτυχιῶν τοῦ προέδρου Ἄιχορν μοῦ φαίνεται πῶς

συνεπάγονται δύο προειδοποιητικά στοιχεία. Τὸ ἓνα ὅτι ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ εἶναι ψυχαναλυτικῶς κατηρτισμένος, διότι διαφορετικὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς κοπιώδους ἐνασχολήσεως του, τὸ παιδί, θὰ παραμείνει γιὰ αὐτὸν ἓνα ἀπροσπέλαστο αἴνιγμα. Ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ μία τέτοια κατάρτιση εἶναι νὰ ὑποβληθεῖ ὁ ἴδιος ὁ παιδαγωγὸς σὲ ἀνάλυση, νὰ τὴν βιώσει ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία τῆς ἀνάλυσης δὲν διεισδύει ἀρκετὰ βαθιὰ καὶ δὲν εἶναι ἱκανὴ ἀφ' ἑαυτῆς νὰ πείσει.

Τὸ δεύτερο προειδοποιητικὸ στοιχεῖο ἤχει μᾶλλον ὡς συντηρητικὸ· λέει ὅτι τὸ παιδαγωγικὸ ἔργο ἀποτελεῖ ἓνα ξεχωριστό, αὐτόνομο εἶδος [sui generis], τὸ ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν ψυχαναλυτικὸ ἐπηρεασμὸ οὔτε νὰ ὑποκαθίσταται ἀπὸ αὐτόν. Ἡ ψυχανάλυση τοῦ παιδιοῦ δύναται νὰ ἀποτελέσει γιὰ τὴν ἀγωγή ἓνα βοηθητικὸ μέσο. Δὲν ἐνδείκνυται ὅμως νὰ καταλάβει τὴν θέση της. Αὐτὸ δὲν τὸ ἀπαγορεύουν μόνον πρακτικοὶ λόγοι, τὸ ἀποκλείουν καὶ θεωρητικοὶ συλλογισμοί. Ἡ σχέση μεταξὺ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς κοπιώδους ψυχαναλυτικῆς ἐνασχολήσεως θὰ ὑποβληθεῖ —κατὰ τὶς προβλέψεις— στὸ ἐγγὺς μέλλον σὲ μία ἐμβριθὴ ἐξέταση. Ἐδῶ θὰ ἤθελα νὰ ὑποδηλώσω λίγα μόνον πράγματα. Δὲν πρέπει νὰ παραπλανᾶται κανεὶς ἀπὸ τὴν —κατὰ τὰ ἄλλα πέρα ὡς πέρα εὐλόγη— ἄποψη ὅτι ἡ ψυχανάλυση τοῦ ἐνηλίκου νευρωτικοῦ δύναται νὰ ἐξισωθεῖ μὲ μία περαιτέρω διαπαιδαγώγησή του. Ἐνα παιδί ὅμως, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἔχει παραστρατήσει καὶ εἶναι ἐγκαταλελειμμένο, δὲν εἶναι ἀκόμη νευρωτικὸ· δηλαδὴ ἡ περαιτέρω διαπαιδαγώγησή του εἶναι κάτι τὸ τελείως διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν διαπαιδαγώγησή του ἀνολοκλήρωτου. Ἡ δυνατότητα ἀναλυτικοῦ ἐπηρεασμοῦ βασίζεται σὲ πολὺ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν ὑπὸ τὸν ὄρο «ἀναλυτικὴ κατάσταση», ἀπαιτεῖ τὸν σχηματισμὸ

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΪΝΤ

συγκεκριμένων ψυχικῶν δομῶν, μία ιδιαίτερη στάση πρὸς τὸν ἀναλυτή. Ὄταν αὐτὲς ἀπουσιάζουν — ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ παιδιοῦ, τοῦ ἐγκαταλελειμμένου νεαροῦ, κατὰ κανόνα καὶ τοῦ ἐκ τῶν ἐνορμήσεων κατεχομένου ἐγκληματία— χρειάζεται νὰ πραγματοποιηθεῖ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀνάλυση, τὸ ὁποῖο ὅμως ἐν τέλει συμπίπτει μὲ αὐτὴν ὡς πρὸς τὴν πρόθεση. Τὰ θεωρητικὰ κεφάλαια τοῦ συγκεκριμένου βιβλίου θὰ προσφέρουν στὸν ἀναγνώστη ἕναν ἀρχικὸ προσανατολισμὸ ἐντὸς τῆς πολυποικιλότητος αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων.

Θὰ προσθέσω καὶ ἕνα ἀκόμη συμπέρασμα, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι σημαντικὸ γιὰ τὴν παιδαγωγικὴ διδασκαλία αὐτὴ καθαυτή, [εἶναι ὅμως σημαντικὸ] γιὰ τὴν θέση τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἐὰν ὁ παιδαγωγὸς ἔχει ἐμπεδώσει τὴν ἀνάλυση μὲσω ἐμπειρίας ἐπὶ τοῦ ἰδίου του τοῦ ἑαυτοῦ καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ σὲ ὀριακὲς καὶ μεικτὲς περιπτώσεις ὡς ὑποστήριξη τοῦ ἔργου του, τότε πρέπει προφανῶς νὰ τοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ ἄσκηση τῆς ἀνάλυσης καὶ ὄχι νὰ παρεμποδίζεται σὲ αὐτὴν τοῦ τὴν προσπάθεια λόγῳ μικροπρεπῶν κινήτρων.